

ANALIZA INOZEMNIH IZRAVNIH INVESTICIJSKIH AKTIVNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sandra Šokčević

Libertas međunarodno sveučilište, Trg J.F. Kennedy 6b, 10000 Zagreb, Hrvatska,
ssokcevic@libertas.hr

STRUČNI RAD

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 339.727.22/.24:330.34(497.5)

DOI 10.7251/STED2202049S

Primljen rad: 15.10.2022.

Prihvaćen rad: 15.11.2022.

Publikovan rad: 30.11.2022.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Autor za korespondenciju:

Sandra Šokčević, Libertas međunarodno sveučilište, Trg J.F. Kennedy 6b, 10000 Zagreb, Hrvatska, ssokcevic@libertas.hr

Copyright © 2022 Sandra Šokčević; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

SAŽETAK

Inozemna izravna ulaganja u Republici Hrvatskoj sustavno se prate od 1993. godine. Tijekom ratnih godina priljev stranog kapitala, kako u obliku direktnih, tako i u obliku portfeljnih inozemnih investicija bio je neznatan. Znatnija inozemna investicijska aktivnost prisutna je od 1996. godine. Svjesna značaja što ga FDI (*Foreign Direct Investment*) mogu imati na državu primateljicu, i kao čimbenik ubrzanog ekonomskog razvoja, ali i kao izvor za financiranje manjka na tekućem računu platne bilance, Hrvatska je deklarativno promovirala politiku privlačenja stranog kapitala. Iako je u prvih nekoliko godina nakon rata ta promocija bila većinom sračunata na hrvatsku

dijasporu, pod pritiskom međunarodne zajednice počela je privatizacija u sektoru bankarstva i telekomunikacija i tu je, od poratnih godina, bio usmjeren najveći iznos stranog kapitala. Tako je u drugom dijelu 1990-ih, nakon normalizacije stanja u državi, Hrvatska ukupno prikupila nominalno oko 4,5 milijardi USD inozemnih izravnih ulaganja, najviše pomoću privatizacije, a najveći priljev deviznih sredstava ostvaren je u 1999. godini, u iznosu od 1,2 milijarde USD (prvi krug privatizacije HT-a). U ovome radu se analiziraju čimbenici koji utječu na inozemna izravna ulaganja tesnaga, slabosti, prijatnje i prilike za poticanje priljeva inozemnih izravnih ulaganja u gospodarski okvir Republike Hrvatske, prezentirase indeks konkurentnosti struktura i aktivnosti inozemnih direktnih ulaganja u Republici Hrvatskoj. Zaključno se može naglasiti kako Republika Hrvatska od svog osamostaljenja ulaže napore kako bi privukla što je više moguće inozemnih ulaganja pri čemu postiže ograničene rezultate.

Ključne riječi: inozemna izravna ulaganja, indeks konkurentnosti, Republika Hrvatska.

UVOD

Inozemna izravna ulaganja sastavni su dio slobodnog globalnog tržišta u kojem dominiraju temeljni ekonomski interesi, a to su nastojanja za ostvarivanjem profita, povećanjem temeljnog kapitala i reinvestiranjem u nove poslove za ostvarenje opće dobrobiti. Opredjeljenjem za tržišnu ekonomiju Republika Hrvatska je nakon osamostaljenja postala je dio globalnog tržišta otvorenog za priljev inozemnog kapitala što se u početku 1990-

ih godina nije dogodilo budući je u sferi inozemnih izravnih ulaganja, bila zaobiđena zbog rata i nesigurnosti. Tek od 2000. godine slijedile su različite zakonske mjere na poticanju stranih ulaganja, reguliranju pravne sigurnosti inozemnih investitora, omogućavanju transfera dobiti u inozemstvo, potpisivanje bilateralnih sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja itd.

Hrvatskim Ustavom je propisano da se prava stranih ulagača neće umanjivati zakonima ili drugim pravnim aktima te je garantirano slobodno iznošenje kapitala iz Hrvatske po prestanku ulaganja. Društva u djelomičnom ili potpunom stranom vlasništvu uživaju nacionalni tretman što znači da imaju ista prava i obveze kao i društva u potpunom hrvatskom vlasništvu. Prvi pravni akt koji je u cijelosti regulirao institut inozemnih izravnih ulaganja bio je Zakon o deviznom poslovanju iz 2003. godine (Zakon o deviznom poslovanju [ZDP], 2003). Tijekom vremena taj zakon je pretrpio znatne izmjene i dopune (ukupno 9 izmjena) a posljednje su bile 2021. godine (NN 52/21).

Zakon o deviznom poslovanju (ZDP, 2003) definira izravna ulaganja „kao sva ulaganja rezidenata u inozemstvu i nerezidenata u Hrvatskoj koja ulagač obavi s namjerom uspostavljanja trajnih ekonomskih odnosa i ostvarivanja znatnog utjecaja na upravljanje pravnom osobom“ (čl.9).

Međutim, zbog složenosti materije u koju zadiru inozemna izravna ulaganja i pravnih subjekata na koje se odnosi uređuje se, pored Zakona o deviznom poslovanju i Zakonom o trgovačkim društvima, Zakonom o poticanju ulaganja te drugim zakonima. Hrvatsko zakonodavstvo ne razlikuje strane od domaćih ulagača nego preferira podjelu na rezidente i nerezidentne.

FAKTORI UTJECAJA NA INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA

U Republici Hrvatskoj je, u usporedbi s drugim državama članicama EU, obujam izravnih stranih ulaganja prilično nizak,

posebice kada su u pitanju novije članice. Postavlja se pitanje u kojoj mjeri to ovisi o objektivnim čimbenicima (veličina tržišta, cijena i dostupnost čimbenika proizvodnje, mogućnosti učinkovitije proizvodnje itd.) te u kojoj mjeri investicijska klima uključuje ekonomsku politiku, regulatorni okvir i potpora poduzetništvu, uključujući promicanje mjera za privlačenje izravnih stranih ulaganja. Prema Sisek (2005) u „analizama i raspravama o stranim direktnim investicijama u Hrvatskoj često se ističe da FDI ni po veličini niti po učincima ne odgovara potrebama i očekivanjima u vezi s njihovom ulogom u tranzicijskom razvoju Hrvatske stoga je cilj ovog poglavlja da prezentira osnovne pokazatelje vezane uz FDI, njihov odnos u vezi sa željenim priljevom učinkovitošću, makroekonomsko okruženje unutar kojeg se realiziraju FDI te da ukaže na čimbenike koji utječu na veću ili manju atraktivnost Hrvatske kao odredišta za strane direktne investicije.“

Zapravo, pojedini elementi investicijske klime predstavljaju puno veći problem, jer još uvijek uvelike odstupaju od standarda razvijenijih država Europske unije.

Osnovni ekonomski čimbenici su od primarne važnosti kada je riječ o privlačnosti određene države za privlačenje izravnih stranih ulaganja. To uključuje: rast i veličinu BDP-a, rast stanovništva, troškove / dostupnost / kvalitetu čimbenika proizvodnje, veličinu tržišta, blizinu i dostupnost izvoznih tržišta. Tek tada slijede politički čimbenici, regulatorni čimbenici i poslovno okruženje u širem smislu. Ovdje se potencijalni investitori uglavnom fokusiraju na strukturu tržišta i porezne stope, regulativu i politiku rada, makroekonomsku stabilnost države i političku stabilnost. Zatim tu je politika inozemnih izravnih ulaganja države domaćina. To je važan čimbenik za investitore, jer ih zanima zakonodavni okvir za FDI, marketing odnosno promicanje države kao mjesta za izravna strana ulaganja i poticaje ulaganja koji bi olakšali njihovo djelovanje na inozemnim tržištima. Koliko je važna ukupna strategija razvoja

(ekonomskog i socijalno-političkog) neke države u privlačenju stranih investicija pokazuju i rezultati istraživanja koje je 2002. provela *Multilateral Investment*

Guaranty Agency (MIGA), Agencija za garancije investicija u okviru Svjetske banke.

Tablica 1. Prvih 20 najutjecajnijih čimbenika pri izboru lokacije investiranja
Table 1. The first 20 most influential factors when choosing the location of investment

FAKTORI UTJECAJA/FACTORS OF INFLUENCE	%
Pristup kupcima/Access to customers	77
Stabilno socijalno i političko okruženje/Stable social and political environment	64
Lakoća poslovanja/Ease of doing business	54
Pouzdanost i kvaliteta infrastrukture i komunalnih usluga/Reliability and quality of infrastructure and communal services	50
Mogućnost zapošljavanja tehničkih stručnjaka/The possibility of employing technical experts	39
Mogućnost zapošljavanja rukovodećih radnika/The possibility of employing managerial workers	38
Razina korupcije/Level of corruption	36
Cijena rada/The price of work	33
Kriminal i sigurnost/Crime and security	33
Mogućnost zapošljavanja stručnih i obučanih radnika/The possibility of employing professional and trained workers	32
Visina poreza/Amount of taxes	29
Cijena komunalnih usluga/The price of communal services	28
Kvaliteta prometnica/Quality of traffic road	26
Pristup sirovinama/Access to raw materials	24
Kvaliteta visokog općeg i tehničkog obrazovanja/Quality of higher general and technical education	24
Raspoloživa zemlja sa svom infrastrukturom/Available and withal infrastructure	24
Lokalni porezi/Local taxes	24
Pristup dobavljačima/Access to suppliers	23
Odnosi s radnicima i sindikalna organiziranost/Relations with workers and trade union organization	23
Zračni promet/Air transport	23

Među 20 najznačajnijih čimbenika koji su okarakterizirani kao vrlo utjecajni za odluke kompanija o izboru lokacije za investicije, visina poreza bila je tek na jedanaestom mjestu. Uz pristup potrošačima, multinacionalne kompanije najznačajnijim čimbenicima smatraju stabilno socijalno i političko okruženje,

lakoću poslovanja, kvalitetu i pouzdanost infrastrukture i komunalnih usluga te mogućnost zapošljavanja stručnih i obrazovanih tehničkih i rukovodnih radnika. Sve su to elementi koji bi trebali predstavljati i prioritete društvenog i ekonomskog razvoja pojedinih država, neovisno o pojedinačnim mjerama za

privlačenje stranih investitora. Pojedinačne mjere, poput snižavanja stope poreza na dobit, mogu, pogotovo kod manje razvijenih država, zbog budžetskih problema dovesti u pitanje izgradnju prometne i komunikacijske infrastrukture, komunalnih djelatnosti i kvalitetnog obrazovnog sustava, čimbenika koji su i za gospodarski razvoj pojedine države, ali i za strane investitore, važniji od visine poreza. Prema Pavlović, Čosić, Stojšavljević (2011) „mnoge zemlje su donijele brojne zakone i druge mjere kojima pokušavaju potaknuti inozemne ulagače da investiraju u poslovne aktivnosti upravo kod njih. S druge strane, brojna poduzeća, u želji za pristupom novim tržištima, jeftinijoj radnoj snazi, sirovinama i drugim inputima, upravo su putem inozemnih izravnih ulaganja proširile poslovanje i u zemlje izvan njihove matične.“

Najbolja strategija privlačenja stranog kapitala je svakako ona koja istovremeno razvija i domaće proizvodne kapacitete i ljudske potencijale (kroz obrazovni sustav) kako bi se mogle ostvariti poslovne veze domaćih i inozemnih proizvodnih poduzeća i kako bi strani investitori imali na raspolaganju i obučenu radnu snagu, i kvalitetnu i jeftinu prometnu i komunikacijsku infrastrukturu, i tehničko-tehnološki naprednu domaću industriju, i kao mogućeg dobavljača i kao mogućeg partnera u zajedničkoj proizvodnji i nastupu na stranim tržištima. U protivnom, čak i privlačenje izvozno orijentiranih investicija može za državu domaćina imati samo minimalne koristi. Naime, ako ne postoji domaća proizvodna baza sposobna snabdijevati stranog investitora, on će većinu inputa morati uvoziti i neto devizna dobit za državu domaćina bit će minimalna.

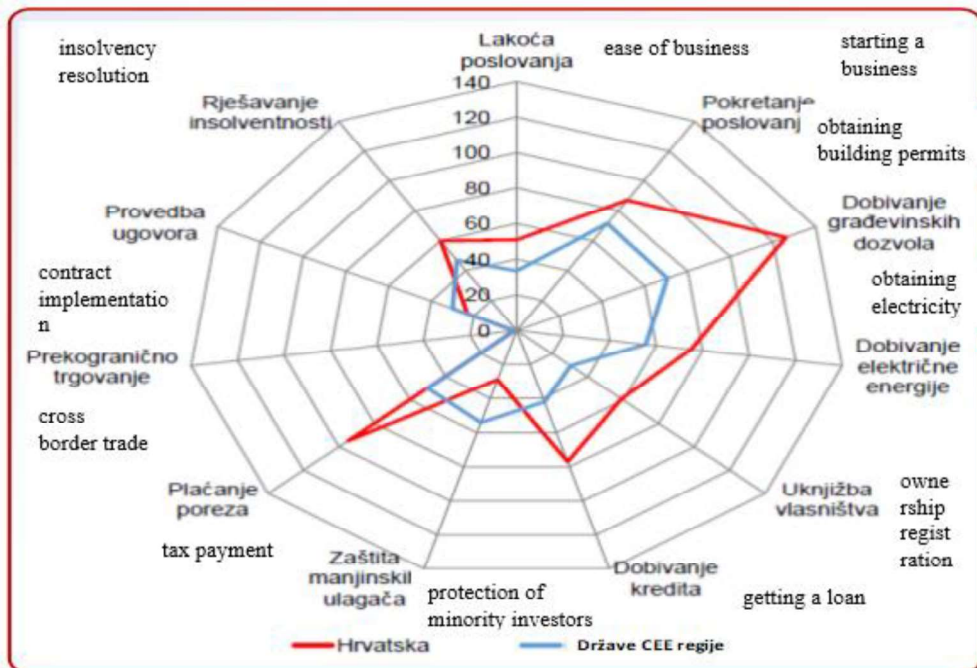
Naredna grupa mjera odnosi se na promociju države kao pogodne lokacije za strane investitore. Institucionalno, najčešća forma kroz koju se to radi jesu posebne agencije, uglavnom formirane pri vladama ili gospodarskim komorama, s isključivim zadatkom da potencijalnim stranim

investitorima promoviraju državu, ali i da im pruže sve potrebne informacije te pravnu i drugu pomoć u realizaciji investicijskih projekata. Jensen (2008, str. 55) je ustvrdio kako je „praktički svaka OECD država snizila barijere za ulazak multinacionalnih kompanija ili unilateralno ili putem sklopljenih sporazuma. Većina OECD država ima bar jednu agenciju za privlačenje inozemnih izravnih ulaganja, osiguravajući informacije, kontakte i pravnu podršku za strane kompanije. Jednostavna ekonomska logika daje objašnjenje za taj povećani interes za privlačenje multinacionalnih investicija. Postoji rastuća suglasnost oko toga da inozemna izravna ulaganja imaju pozitivan učinak na makroekonomske pokazatelje.“

Mnoge, osobito zemlje u razvoju, bazirale su politiku privlačenja inozemnih izravnih ulaganja na komparativnim prednostima zasnovanim na statičkoj efikasnosti (engl. Static Efficiency), niskim cijenama inputa, stabilnom potražnjom za određene proizvode, slobodnim zonama te poreznim pogodnostima. Međutim, takva komparativna prednost je često kratkoročna i druge države je lako mogu kopirati. Kako su multinacionalne kompanije pogotovo u radno intenzivnim djelatnostima, vrlo mobilne, one mogu proizvodnju premjestiti u drugu zemlju gdje su te pogodnosti, zasnovane na statičkoj efikasnosti, još veće.

Poslovna klima je ključna za poticanje inozemnih izravnih ulaganja. Prema podacima World Bank, Doing Business (DB) 2020 Republika Hrvatska je bila rangirana na 51. mjesto od analiziranih 190 ekonomija Svijeta (World Bank, 2021). DB score iznosio je 73,6 a rezultat je procjene 11 ključnih pokazatelja poslovne klime kao mjerila za ulaganje u poslovne aktivnosti.

NA slici 1 prikazana je Usporedba indeksa DB Hrvatske i prosjeka država CEE regije (Bugarska, Češka, Estonija, Hrvatska, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija). Rezultati pojedinih područja izraženi su rangom zemlje. Viši rang označuje slabiji rezultat.

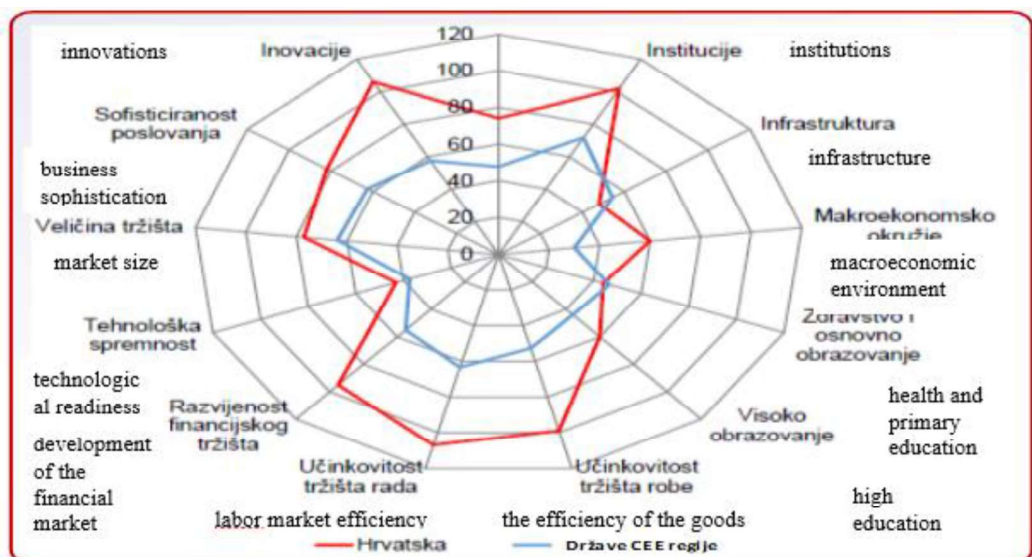

Slika 1. Usporedba indeksa DB Hrvatske i prosjeka država CEE regije
Figure 1. Comparison of the Croatian DB index and the average of the CEE region countries

INDEKS KONKURENTNOSTI

Svjetski indeks konkurentnosti (engl. Global Competitiveness Indeks -GCI) mjerilo je koje je adresirano na države ulagače pri odabiru države u kojoj žele

ulagati. Prema podacima objavljenim u Godišnjaka svjetske konkurentnosti 2020 (IMD, 2021), Hrvatska se nalazi na 60-tom mjestu od ukupno 63. svjetske ekonomije (Slika 2).

Slika 2. Usporedba indeksa GCI Hrvatske i prosjeka država CEE regije
Figure 2. Comparison of the Croatian GCI index and the average of the countries of the CEE region

Metodologija IMD-a zasniva se na analizi 4 čimbenika konkurentnosti, i to (IMD, 2021): „gospodarski rezultati, efikasnost javnog sektora, efikasnost poslovnog sektora i infrastruktura, koristeći

pritom 20 indeksa, 5 za svako područje“. Izdvojeni su čimbenici poslovne učinkovitosti, a uočene prednosti i slabosti (prema IMD-u) kao i njihov rang predočavaju se narednom tablicom.

Tablica 2. Prednosti i nedostaci hrvatske poslovne učinkovitosti
Table 2. Advantages and disadvantages of Croatian business efficiency

POSLOVNA UČINKOVITOST/BUSINESS EFFICIENCY			
Prednosti/Advantages	Rang/ Rank	Slabosti/Weaknesses	Rang/ Rank
Nagrade menadžmentu/ Management awards	35	Ograničavanje rada korporacijama/ Restricting the work of corporations	64
Naknada u uslužnim profesijama/ Compensation in service professions	21	Fleksibilnost i prilagodljivost/ Flexibility and adaptability	64
Dugoročni rast radne snage/ Long-term labour force growth	24	Kredibilitet menadžera/ Credibility of the manager	64
Razine kompenzacije/ Compensation levels	26	Privlačenje i zadržavanje talenata/ Attracting and retaining talent	64
Pristup financijskim uslugama/ Access to financial services	34	Financijske vještine/ Financial skills	64
Ženska radna snaga/ Female workforce	36	Kompetentni viši menadžeri/ Competent senior managers	64
		Obuka zaposlenika/ Employee training	64
		Potreba za gospodarskim i društvenim reformama/ The need for economic and social reforms	63
		Agilnost poduzeća/ Agility of the company	63
		Prilike i prijetnje/ Opportunities and threats	63

Poslovna učinkovitost je imperativ poslovanja MNK i neposredno utječe na priljev inozemnih izravnih investicija. Naznačene slabosti koje su uočene svrstavaju Hrvatsku na samo dno analizom obuhvaćenih država. Tu valja naglasiti kako navedene slabosti proizlaze iz državne (Vladine) učinkovitosti, ekonomskih

performansi države i poslovne infrastrukture. Na konkurentnost neke države svakako utječu i svi oblici inozemnih ulaganja koji je kao takvi označavaju poželjnom ili manje poželjnom za ulaganja. IMD rangira stanje inozemnih investicija za Republiku Hrvatsku kako je to prikazano daljnjom tablicom

Tablica 3. Inozemna ulaganja i rang Republike Hrvatske u 2020. godini
Table 3. Foreign investments and ranking of the Republic of Croatia in 2020

POKAZATELJ/INDICATOR	VRIJEDNOST/ VALUE	RANG/ RANK
Inozemna izravna ulaganja – odljev (milijarde SAD \$)/ Foreign direct investment - outflow (US\$ billion)	0,23	51
Inozemna izravna ulaganja – odljev (% BDP)/ Foreign direct investment - outflow (% GDP)	0,37	51
Inozemna izravna ulaganja – zalihe (milijarde SAD \$)/Foreign Direct Investment - Stocks (Billions of US\$)	1,1	61
Inozemna izravna ulaganja – zalihe (% BDP)/ Foreign direct investment - stocks (% of GDP)	1,83	62
Inozemna izravna ulaganja – priljev (milijarde SAD \$)/ Foreign Direct Investment - Inflow (US\$ Billions)	1,17	54
Inozemna izravna ulaganja – priljev (% BDP)/ Foreign direct investment - inflow (% GDP)	1,96	35
Inozemna izravna ulaganja – zalihe (milijarde SAD \$)/ Foreign Direct Investment - Stocks (Billions of US\$)	29,9	56
Inozemna izravna ulaganja – zalihe (% BDP)/ Foreign direct investment - stocks (% of GDP)	49,16	28
Bilanca inozemnih izravnih ulaganja (milijarde SAD \$)/ Foreign direct investment balance (billions of US \$)	-0,94	25
Bilanca inozemnih izravnih ulaganja (%) / Foreign direct investment balance (%)	-1,55	35
Neto zalihe inozemnih izravnih ulaganja (milijarde SAD \$)/ Net stock of foreign direct investment (US\$ billions)	-28,8	32
Neto zalihe inozemnih izravnih ulaganja (%)/ Net stock of foreign direct investment (%)	-47,33	54
Imovina potrefljenih ulaganja (milijarde SAD \$)/Assets of leveraged investments (billions of US \$)	1,32	44
Obveze potrefljenih ulaganja (milijarde SAD \$)/ Capitalized investment liabilities (billions of US \$)	0,74	42

Sustav bodovanja i sukladno time rangiranje određuje položaj Republike Hrvatske na ljestvici konkurentnosti privlačenje stranog kapitala. Može se zaključiti iz priložene tablice da Hrvatska još uvijek nije dovoljno konkurentna. Bilas (2006) navodi da su „u Republici Hrvatskoj poticaji ulaganjima uređeni Zakonom o poticanju ulaganja. Ovim se Zakonom uređuje poticanje ulaganja domaćih i stranih pravnih ili fizičkih osoba u cilju poticanja gospodarskog rasta, razvitka i ostvarenja gospodarske politike Hrvatske (Zakon o poticanju ulaganja [ZPU], 2022). Ulaganja se potiču sustavom poticajnih mjera te poreznih i carinskih povlastica“

SWOT ANALIZA PREDNOSTI, NEDOSTATAKA, MOGUĆNOSTI I PRILIKA ZA PRIVLAČENJE INOZEMNIH IZRAVNIH ULAGANJA U REPUBLIKU HRVATSKU

SWOT analiza, kako je prezentirana u Strategiji poticanja investicija u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014. – 2020. godine, realno je detektirala nedostatke i prednosti, ali i ukazala na cijeli niz mogućnosti koje bi se mogle iskoristiti u cilju privlačenja inozemnih izravnih ulaganja (Tablica 3). Izazovi odnosno prijetnje čine veliki i nepredvidivi događaji na koje je Republici Hrvatskoj kao maloj državi teško utjecati. Prijetnje koje dolaze iz bližeg ili daljeg okruženja poput kriza GFK, COVID 19 ili ratni sukobi (Rusija - Ukrajina) mogu katastrofično djelovati na najbolje osmišljene strategije i planove.

Tablica 4. SWOT analiza FDI
Table 4. SWOT analysis of FDI

SNAGE/STRENGTHS	SLABOSTI/WEAKNESSES
<p>Povoljan geostrateški položaj i dobra prometna infrastruktura/Favourable geographic position and good transport infrastructure</p>	<p>Postojanje administrativnih prepreka za investicije/Existence of administrative obstacles for investments</p> <p>Gospodarska struktura ovisna o tradicionalnim, nisko-tehnoškim sektorima/Economic structure dependent on traditional, low-tech sectors</p> <p>Dijelom zastarjela tehnologija i niska dodana vrijednost industrijske proizvodnje/Partly outdated technology and low added value of industrial production</p>
<p>Razvijena poslovna, prometna i telekomunikacijska infrastruktura/Developed business, transport and telecommunications infrastructure</p>	<p>Razmjerno visok trošak rada i niska produktivnost/Relatively high labour cost and low productivity</p>
<p>Obrazovana radna snaga/An educated labour force</p>	<p>Nedovoljna primjena sustava upravljanja kvalitetom i standarda korporativnog upravljanja/Insufficient application of the quality management system and corporate governance standards</p>
<p>Tradicija industrijske proizvodnje/The tradition of industrial production</p>	<p>Neusklađeno tržište rada s potrebama gospodarstva/Mismatched labour market with the needs of the economy</p>
<p>Prirodni uvjeti za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora/Natural conditions for energy production from renewable sources</p>	<p>Odljev mozgova/Emigration of highly skilled or well-educated individuals</p>
<p>Izgrađen zakonodavni i institucionalni okvir za investicije/Built legislative and institutional framework for investments</p>	<p>Nedovoljna umreženost javnog, privatnog i znanstveno-istraživačkog sektora/Insufficient networking of the public, private and scientific-research sector</p>
<p>Razvijena poslovna infrastruktura i poslovne potporne institucije/Developed business infrastructure and business support institutions</p>	<p>Nepovoljna struktura investicija (koncentracija investicija u uslužnom sektoru)/Unfavourable structure of investments (concentration of investments in the service sector)</p>
<p>Raznoliki prirodni resursi (šume, poljoprivredne površine, 5.800 km jadranske obale, vode i hrvatski dio Jadranskog mora)/Various natural resources (forests, agricultural areas, 5,800 km of Adriatic coast, waters and the Croatian part of the Adriatic Sea)</p>	<p>Nedostatak greenfield investicija u visokotehnoške i izvozno-orijentirane sektore/Lack of green field investments in high-tech and export-oriented sectors</p>
<p>Ulaskom u EU RH je postala dio tržišta od 500 milijuna stanovnika/By joining the EU, the Republic of Croatia became part of a market of 500 million inhabitants</p>	<p>Nedefinirani industrijski lanci vrijednosti/Undefined industrial value chains</p>
<p>Usvojen pristup integriranoj zaštiti i upravljanju obalnim područjem i morskim okolišem/Adopted approach to integrated protection and management of the coastal area and marine environment</p>	<p>Nedovoljna razvijenost tržišta rizičnog kapitala i visok trošak kapitala/Insufficient development of the venture capital market and high cost of capital</p> <p>Nedovoljno razvijena infrastruktura u potpomognutim područjima/Insufficiently developed infrastructure in assisted areas</p>
	<p>Neučinkovito stavljanje u funkciju državne imovine/Inefficient commissioning of state property</p>
	<p>Nedovoljno ulaganje u istraživanje i razvoj te niski stupanj komercijalizacije inovacija/Insufficient investment in research and development and low degree of</p>

PRILIKE/OPPORTUNITIES	PRIJETNJE/THREATS
<p>Pametna sektorska specijalizacija RH/Smart sectoral specialization of the Republic of Croatia</p> <p>Mogućnost korištenja strukturnih instrumenata Kohezijske politike EU-a/The possibility of using the structural instruments of the EU Cohesion Policy</p> <p>Razvoj i internacionalizacija klastera konkurentnosti/Development and internationalization of competitive Enes clusters</p> <p>Transfer tehnologije kroz izravne strane investicije/Transfer of technology through direct foreign investment</p> <p>Jačanje izvrsnosti industrije putem razvoja tehnoloških platformi/Strengthening industry excellence through the development of technology platforms</p> <p>Promocija RH kao atraktivne investicijske destinacije/Promotion of the Republic of Croatia as an attractive investment destination</p> <p>Mobilizacija investicijskog potencijala dijaspore/Mobilization of the investment potential of the diaspora</p> <p>Cjeloživotno obrazovanje i mogućnost brze prekvalifikacije radne snage/Lifelong education and the possibility of rapider training of the workforce</p> <p>Jačanje uloge gospodarske diplomacije u proaktivnom privlačenju investicija/Strengthening the role of economic diplomacy in proactive Ly attracting investments</p>	<p>commercialization of innovations</p> <p>Nedovoljna primjena KET tehnologija/Insufficient application of KET technologies</p> <p>Nedovoljno ulaganje u promociju RH kao prepoznatljive i poželjne investicijske destinacije/Insufficient investment in the promotion of the Republic of Croatia as a recognizable and desirable investment destination</p> <p>Globalne promjene na svjetskom tržištu vezano uz privlačenje izravnih stranih investicija (Brazil, Indija, Kina)/Global changes in the world market related to attracting direct foreign investments (Brazil, India, China)</p> <p>Jačanje investicijske atraktivnosti drugih zemalja u Jugoistočnoj Europi/Strengthening the investment attractiveness of other countries in Southeast Europe</p> <p>Globalna financijska kriza/Global financial crisis</p> <p>Nestabilna politička situacija u okruženju, odnosno u zemljama koje nisu članice EU-a/Unstable political situation in the environment, i.e. in countries that are not members of the EU</p> <p>Narušavanje ravnoteže postojećih prirodnih resursa/Disruption of the balance of existing natural resources</p>

Sve poticajne mjere koje se odnose na privlačenje inozemnih izravnih ulaganja u Republici Hrvatskoj regulirane su Zakonom o poticanju ulaganja (ZPU, 2022), koji je krovni zakon u području poticanja ulaganja, čija je svrha izjednačavanje mjera za poticanje ulaganja, što se odnosi na strane i domaće ulagače. Prema Martišković, Vojak

i Požega (2012) „Hrvatska se u pogledu inozemnih izravnih ulaganja nije pokazalao dobar primjer jer postoje mnogobrojne prepreke koje koče inozemne direktne investicije, prvenstveno administrativne prirode, što je velika šteta i neiskorišteni potencijal, jer su inozemne investicije najpotrebnije u vrijeme

gospodarskog pada istagnacije uslijed financijske ili gospodarske krize. Poduzeća u Hrvatskoj imaju triosnovne mogućnosti eksternog financiranja razvoja: bankovni krediti, tržište kapitala te izravna strana ulaganja. Izravna strana ulaganja pokazala su se u mnogim tranzicijskim zemljama srednje i istočne Europe kao stabilniji, jeftiniji i kvalitetniji izvorfinanciranja u odnosu na ostale oblike priljeva stranog kapitala.“

Do 2019. godine postojale su Agencija za investicije i konkurentnost i Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo, ali je, zbog racionalizacije njihove poslove preuzelo Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja odnosno Invest Croatia.

Zakon predviđa poticaje za ulaganja kako je to prikazano u Tablicama 5 do 8 (ZPU, 2022):

Tablica 5. Porezni poticaji
Table 5. Tax incentives

VISINA ULAGANJA/AMOUNT OF INVESTMENT	BROJ NOVIH RADNIH MJESTA/NUMBER OF NEW JOB POSITIONS	MAX.TRAJANJE/MAX. DURATION	UMANJENE STOPE POREZA NA DOBIT/REDUCED PROFIT TAX RATES
0,15-1 mil. €	5	10	50%
1-3 mil. €	10	10	75%
3+ mil. €	15	10	100%

Tablica 6. Poticaji za otvaranje novih radnih mjesta
Table 6. Incentives for the creation of new jobs

ŽUPANIJSKA STOPA NEZAPOSLENOSTI/COUNTY UNEMPLOYMENT RATE	VISINA POTPORE U ODNOSU NA OPRAVDANE TROŠKOVE OTVARANJA NOVIH RADNIH MJESTA/AMOUNT OF SUPPORT IN RELATION TO THE JUSTIFIED COSTS OF OPENING NEW JOBS
Do/To 10%	10%-do/to 3.000 €
10-20%	20%-do/to 6.000 €
Iznad/Above 20%	30%-do/to 9.000 €

Tablica 7. Potpore za kapitalne troškove projekta ulaganja
Table 7. Subsidies for the capital costs of the investment project

ŽUPANIJSKA STOPA NEZAPOSLENOSTI/COUNTY UNEMPLOYMENT RATE	POTPORA ZA KAPITALNE TROŠKOVE/SUPPORT FOR CAPITAL COSTS
	(Bespovratna novčana potpora za ulaganje u dugotrajnu imovinu-izgradnja proizvodnog objekta i kupnja opreme i strojeva)/ (Non-refundable financial support for investment in fixed assets - construction of a production facility and purchase of equipment and machinery)
10-20%	10% - max 0,5 mil.€
Iznad/above 20%	20% -max. 1 mil.€

Tablica 8. Poticaji prema aktivnosti
Table 8. Incentives towards activity

VRSTA PROJEKTA ULAGANJA/ TYPE OF INVESTMENT PROJECT	RAZVOJNO- INVESTICIJSKE AKTIVNOSTI/ DEVELOPMENT AND INVESTMENT ACTIVITIES	AKTIVNOSTI POSLOVNE PODRŠKE/ BUSINESS SUPPORT ACTIVITIES	AKTIVNOSTI USLUGA VISOKE DODANE VRIJEDNOST/ HIGH VALUE- ADDED SERVICE ACTIVITIES	RADNO INTENZIVNI PROJEKTI ULAGANJA/ WORK- INTENSIVE INVESTMENT PROJECTS
POTICAJI/ INCENTIVES				
POVEĆANJE POTPORE ZA OTVARANJE NOVIH RADNIH MJESTA/ INCREASE IN SUPPORT FOR THE OPENING OF NEW JOBS	+ 50%	+ 25%	+ 25%	100//300//500 Novih radnih mjesto/ New job positions +25%//+
BESPOVRATNA NOVČANA POTPORA/ NON- REFUNDABLE MONEY AID	20% za kupnju opreme i strojeva-max. 0,5 mil.€/ for the purchase of equipment and machines - max. 0.5 mil. €			50%//+100%

Poticajne mjere se odnose na projekte kojima se osigurava jedan ili više sljedećih ciljeva(ZPU, 2022): „unos nove opreme i suvremenih tehnologija; veća zaposlenost i izobrazba zaposlenika; razvoj proizvoda i usluga više dodane vrijednosti; povećanje poduzetničke konkurentnosti; ravnomjerni regionalni razvoj Republike Hrvatske“. Prema Perić i Nikšić Radić (2022) „kreatori hrvatske politike trebaju posebnu pažnju usmjeriti jačanju ukupne investicijske klime te imati u vidu problem deinvestiranja kao izravne posljedice poreznih poticaja.“ Nadalje, Pavlović (2007) rezimira da uz zadržavanje dostignute makroekonomske i političke stabilnosti i uzodlučniju borbu protiv korupcije, uz borbu za učinkovito i neovisno pravosuđe, za rješavanje vlasničkih odnosa i za podizanje ukupne, a osobito tehničke razine obrazovanja, Hrvatskoj je potrebna i smišljenija akcija na ciljanom privlačenju dvije ili tri poznate svjetske firme (elektronika, informatika, proizvodnja automobila) koje bi uložile kapital u osnivanje novih poduzeća usmjerenih na izvoz.“ Hrvatska nema

strategiju privlačenja stranih ulagača iz koje bi proizlazila adekvatna ekonomska politika. Postoji čitav niz institucionalnih i političkih zapreka: nedjelotvornost sudstva, relativiziranje obligacijskih odnosa i nedjelotvornost službi za utvrđivanje vlasničkih odnosa. Stalne promjene zakonodavnog okvira ne djeluju poticajno na strane ulagače, a oni traže poticajno i stabilno okruženje čije je najbitnije obilježje – predvidivost. Ovdje treba dodati i druge nepovoljne okolnosti: visok trošak radne snage po jedinici proizvoda, komplicirana procedura za pokretanje biznisa i percipiran visok stupanj korupcije što negativno utječe privlačenju kvalitetnih ulaganja (Buterin i Blečić, 2013).

STRUKTURA I KRETANJE FDI U REPUBLIKU HRVATSKU U RAZDOBLJU OD 2000. DO 2020. GODINE

Da bi se поближе objasnio utjecaj inozemnih izravnih ulaganja na izveznu komponentu domaće ekonomije, nužno je dati pregled strukture ulaganja i njegov

vremenski tok. Konzistentna statistika za godine, a za njezino sastavljanje zadužena je Republiku Hrvatsku vodi se od 1993. godine, a za njezino sastavljanje zadužena je Hrvatska narodna banka (HNB).

Tablica 9. Inozemna izravna ulaganja – imovina (u milijunima eura)

Table 9. Foreign direct investments –assets (in millions of euros)

Godina/ Year	Vlasničko ulaganje/ Proprietary investment			Zadržana dobit/ Retained profit	Dužnički instrumenti/ Debt instruments			Ukupno/ Total
	U poduzeće izravnog ulaganja/ In the company of direct investment	U izravnog ulagača (obrnuto ulaganje)/ To the direct investor (reverse investment)	Između horizontaln o povezanih poduzeća/ Between horizontally connected companies		U poduzeće izravnog ulaganja/ In the company of direct investment	U izravnog ulagača (obrnuto ulaganje)/ To the direct investor (reverse investment)	Između horizontaln o povezanih poduzeća/ Between horizontally connected companies	
2000.	37,4	0,0	0,0	8,5	9,3	-0,2	0,0	55,0
2001.	125,9	0,0	0,0	19,8	18,0	-0,2	0,0	163,5
2002.	592,8	0,0	0,0	8,3	26,2	0,3	0,0	627,6
2003.	71,4	0,0	0,0	31,7	27,4	1,7	0,0	132,2
2004.	93,5	0,0	0,0	165,8	68,6	17,2	0,0	345,1
2005.	79,7	0,0	0,0	63,8	68,9	-1,8	0,0	210,7
2006.	150,0	0,0	0,0	63,5	56,4	-17,0	0,0	252,9
2007.	98,8	0,0	0,0	123,3	77,8	2,2	0,0	302,1
2008.	817,2	0,0	0,0	118,6	116,6	-1,7	1,3	1.052,0
2009.	1.069,3	0,0	0,0	-117,1	-62,2	19,1	-2,2	906,9
2010.	-280,8	0,0	119,8	7,3	104,6	13,0	379,7	343,6
2011.	-129,2	0,0	74,3	-7,4	89,1	-36,8	-27,6	-37,7
2012.	105,6	0,0	0,5	-70,8	18,2	16,1	-115,8	-46,2
2013.	56,0	0,0	6,4	-163,5	-3,2	30,5	59,9	-13,9
2014.	1.564,9	0,0	-0,4	-211,9	167,3	33,2	66,9	1.620,1
2015.	391,3	0,0	2,4	-446,0	114,9	-32,3	-208,7	-178,3
2016.	111,3	0,0	-192,7	-1.562,8	54,5	49,7	-89,1	1.629,1
2017.	387,7	0,0	-0,7	-1.239,4	101,7	-16,7	95,6	-671,8
2018.	106,8	0,0	-0,5	24,8	-23,2	70,0	57,7	235,5
2019.	100,5	0,0	-0,7	79,8	-185,3	-15,8	101,7	80,3
2020.	-22,2	0,0	0,4	227,2	56,0	110,2	-0,1	371,6
Ukupno/ Total	5528,0	0,0	9,0	-2876,5	901,5	240,7	319,3	4122,0

Inozemna izravna ulaganja dijele se na vlasnička ulaganja (ulaganje u temeljni kapital poduzeća), zadržane zarade (dobit namijenjena reinvestiraju) i ostala ulaganja (Hrvatska narodna banka [HNB], 2022). U tablici 9 prikazana je struktura inozemnih izravnih ulaganja u imovinu u razdoblju 2000. – 2020. godine.

Podaci u tablici 9 pokazuju da su istaknuta vlasnička ulaganja bila u 2009. godini, a vežu se uz ulaganja MOL-a u INU te 2014. godine nakon ulaska RH u Europsku uniju, kada su realizirani brojni investicijski projekti. Prema Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske (MINGOR, 2022) od 1993. godine do kraja trećeg kvartala 2021. godine u Hrvatskoj je evidentirano 37,9 milijardi € izravnih stranih ulaganja.

Hrvatska je relativno kasno započela aktivnosti na privlačenju inozemnih izravnih ulaganja. U devedesetim godinama prošlog stoljeća službena je politika zagovarala prodaju podržavljenih poduzeća domaćim poduzetnicima, podjelu dijela dionica različitim kategorijama stanovništva besplatno ili uz minimalne naknade (kuponska privatizacija), a očekivalo se i znatno učešće hrvatske dijaspore, kako u kupovini postojećih poduzeća, tako i u investicijama u osnivanje novih. Koliko je bilo odsustvo strategije privlačenja stranog kapitala pokazuje i činjenica da je prvi zakon o poticanju ulaganja donesen tek 2000. godine, a prva agencija za privlačenje stranih ulaganja osnovana je 2002. godine, s tim da se kadrovski osposobila i započela značajnije djelovati tek 2005. godine.

ZAKLJUČAK

Inozemna izravna ulaganja (FDI), strane investicije, investitori, investicijska klima i slični pojmovi nezaobilazna su tema većine znanstvenih, stručnih i političkih skupova, kongresa, tribina i okruglih stolova, na kojima se traže rješenja za prevladavanje aktualne gospodarske, društvene i socijalne krize. Iz čitavog konglomerata ideja i prijedloga koji dolaze od relevantnih domaćih i dobronamjernih stranih ekonomskih stručnjaka, kao i

"dežurnih" analitičara moguće je razlučiti kako oporavak hrvatske ekonomije može započeti jedino povećanjem FDI-a. Inozemna izravna ulaganja u teoriji ekonomske misli smatraju se važnim čimbenikom rasta i razvoja neke države. Potičući multinacionalne kompanije na ulaganja, države domaćini se nadaju da će generirati prelijevanje jer inozemna izravna ulaganja prebacuju nematerijalnu imovinu na podružnicu, koja se potom može proširiti na lokalne tvrtke. Republika Hrvatska se sa zakašnjenjem u odnosu na druge tranzicijske države integrirala u europski gospodarski prostor.

Brojni zagovaratelji poticanja FDI-a, kao argumente navode statističke pokazatelje koji dokazuju međuzavisnost priljeva FDI i osnovnih makroekonomskih pokazatelja te za primjere navode Irsku, Češku, Mađarsku ili Estoniju. Istina je vjerojatno kompleksnija, naime inozemna izravna ulaganja utječu neposredno i posredno te pozitivno i negativno na zaposlenost. Neposredno djeluju kroz zapošljavanje radne snage zemlje domaćina tako što se investicijama iz inozemstva otvaraju nova radna mjesta. Posredno djeluju tako što se povećanjem obujma posla stvara potreba za dodatnim zapošljavanjem u djelatnostima koje surađuju s poduzećem u vlasništvu inozemnog investitora.

Inozemna izravna ulaganja, osim kapitala, u većini slučajeva, u državu u koju ulaze donose i novu tehnologiju, know-how i organizacijske vještine. Sve ovo pridonosi rastu produktivnosti rada i efikasnosti proizvodnje, a povećavaju i konkurentnu sposobnost domaćih proizvođača. Ove promjene dalje imaju pozitivne učinke na rast zaposlenosti, rast izvoza roba i uključanje u međunarodne tokove i na kraju jačanja ugleda zemlje primatelja inozemnih direktnih investicija u svijetu.

Najuspješnije tranzicijske zemlje uočile su važnost i doprinos inozemnih direktnih investicija te tako one zauzimaju istaknuto mjesto u njihovim gospodarskim strategijama. No u slučaju Republike Hrvatske analiza stanja kroz njene snage, slabosti, prilike i prijetnje inozemnih

direktnih ulaganja je pokazala da Republika Hrvatska nije iskoristila svoje punopravno članstvo u Europskoj uniji na adekvatan način. Nadasve je izraženo nepostojanje dugoročne strategijske razvojne vizije te modela razvoja, razvojnih procedura te kriterija i standarda ulaganja kapitala što je značajno utjecalo na smanjenje konkurentne sposobnosti Hrvatske u globalnim međunarodnim okvirima.

LITERATURA

- Bilas, V. (2006). Poticanje inozemnih izravnih ulaganja i konkurencija među zemljama. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 4(1), 87-99. <https://hrcak.srce.hr/file/16831>
- Buterin, D. i Blečić, M. (2013). Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku. *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, 1(1), 133-149. <https://hrcak.srce.hr/file/152074>
- Hrvatska narodna banka. (2022). Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku. <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/sektor-inozemstva/inozemna-izravna-ulaganja>.
- IMD. (2021). *IMD World Competitiveness Yearbook 2021*. Lausanne: IMD publications.
- Jensen, N.M. (2008). *Nation-States and the Multinational Corporation: A Political Economy of Foreign Direct Investment*. New Jersey: Princeton University Press.
- Martišković, Ž., Vojak, N., & Požega, S. (2012). The Importance of Foreign Direct Investments in the Republic of Croatia. *Zbornik Veleučilišta u Karlovcu*, 2(1), <https://hrcak.srce.hr/file/130242>
- Multilateral Investment Guarantee Agency. (2002). Foreign Direct Investment Survey. Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) 2002 annual report (English). Washington, D.C.: World Bank Group.
- <http://documents.worldbank.org/curated/en/518041468762593690/Multilateral-Investment-Guarantee-Agency-MIGA-2002-annual-report>.
- Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske. (2014). *Strategija poticanja investicija u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014. – 2020*. Zagreb: Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (Invest Croatia). <https://investcroatia.gov.hr/>
- Pavlović, D. (2007). Utjecaj visine poreza na dobit na priljev inozemnih izravnih ulaganja. *Ekonomski pregled*, 58(11), 732-748. <https://hrcak.srce.hr/file/28149>
- Pavlović, D., Čosić, D. i Stojavljević, S. (2011). Razlike u vrednovanju inozemne lokacije za izravna ulaganja. *Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*, 24(1), 61-71. <https://hrcak.srce.hr/file/105073>
- Perić, J., & Nikšić Radić, M. (2022). Maturity of tax incentives as a factor of divestment of foreign enterprises. *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, 10(1), 297-311. <https://doi.org/10.31784/zvr.10.1.17>
- Sisek, B. (2005). Strane izravne investicije u Hrvatskoj-uzroci neuspjeha. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 3(1), 89-108. <https://hrcak.srce.hr/file/41472>
- Zakon o deviznom poslovanju, Narodne novine Republike Hrvatske, 96/2003. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_06_96_1217.html
- Zakon o poticanju ulaganja, Narodne novine Republike Hrvatske 63/2022. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_06_63_906.html
- World Bank. (2021). *Doing Business 2020*. Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development.

ANALYSIS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT ACTIVITY IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Sandra Šokčević

Libertas international University, Trg J.F. Kennedy6b, 10000 Zagreb, Croatia,
ssokcevic@libertas.hr

PROFESIONAL PAPER

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDC 339.727.22/.24:330.34(497.5)

DOI 10.7251/STED2202049S

Paper Submitted: 15.10.2022.

Paper Accepted: 15.11.2022.

Paper Published: 30.11.2022.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Corresponding Author:

*Sandra Šokčević, Libertas international
University, Trg J.F. Kennedy6b, 10000
Zagreb, Croatia, ssokcevic@libertas.hr*

Copyright © 2022 Sandra
Šokčević; published by UNIVERSITY PIM.
This work licensed under the Creative
Commons Attribution-NonCommercial-
NoDerivs 4.

ABSTRACT

Foreign direct investments in the Republic of Croatia has been systematically monitored since 1993. During the war years, the inflow of foreign capital, both in the form of direct and portfolio foreign investments, was insignificant. Significant foreign investment activity has been present since 1996. Aware of the importance that FDI (Foreign Direct Investment) can have on the recipient country, both as a factor in accelerated economic development, and as a source for financing the deficit on the

current account of the balance of payments, Croatia has declaratively promoted a policy of attracting foreign capital. Although in the first few years after the war this promotion was mostly aimed at the Croatian diaspora, under the pressure of the international community, privatization began in the banking and telecommunications sector, and since the post-war years, the largest amount of foreign capital has been directed there. Thus, in the second part of the 1990s, after the normalization of the situation in the country, Croatia collected a total of nominally around USD 4.5 billion in foreign direct investment, mostly through privatization, and the largest inflow of foreign currency was realized in 1999, in the amount of 1, 2 billion USD (first round of privatization of HT). This paper analyses the factors affecting foreign direct investment and the strengths, weaknesses, threats and opportunities for encouraging the inflow of foreign direct investment into the economic framework of the Republic of Croatia and presents the competitiveness index of the structures and activities of foreign direct investment in the Republic of Croatia. In conclusion, it can be emphasized that since independence, the Republic of Croatia has been making efforts to attract as many foreign investments as possible, while achieving limited results.

Keywords: foreign direct investments, competitiveness index, Republic of Croatia.